

Управління освіти Шосткинської міської ради
Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 «Ведмежатко»

Доповідь
«Історія виникнення
опішнянського розпису»
(до засідання педагогічної арт-студії)

Підготувала вихователь

ШДНЗ № 3

Васильченко Лідія Іванівна

2023 р.

Опішнянський розпис

Родом з Полтавської області. Відома Опішнянська кераміка ще з XVII століття.

Згідно з археологічними знахідками, виявленими на околицях Опішні, територія селища була заселена ще в добу неоліта. Саме тоді набуває широке використання керамічного посуду. Розвиток сучасного промислу веде свій початок з 19 століття, коли більшість населення Опішні займалось виробництвом своєрідних декоративних глеків. В 1893 р. в Опішні працювало 288 гончарів. Для більшості з них гончарство було єдиним джерелом прибутку. Гончарне ремесло було спадковим заняттям. Його секрети передавали від діда до батька, від батька до сина. До виготовлення виробів залучались всі члени родини. Чоловіки виконували найскладніші та відповідальні операції – працювали за кругом, обпалювали вироби. Жінки і діти змішували глину, розписували посуд, ліпили іграшки. Випалювали посуд в спеціальних печах - горнах. Опішнянські майстри розписували без попередніх ескізів усе хатнє начиння: горщики, глечики, миски, макітри. Найголовнішим пристроєм у роботі гончаря був гончарний круг. На початку 30-х років живописець Кононенко запровадив у гончарстві елементи станкового малярства. Але вже наприкінці 30-х років масове застосування станкового малярства на глиняних виробах Опішні припинилось. Політичне життя позначалось на процесі виробництва в Опішні. Під час голодомору (1932-33 р.) багато майстрів, щоб вижити, виїхало з селища, чимало майстрів було засуджено і ув'язнено під час політичних репресій 1930-1950 р. У роки війни 1941-45 р. припинилась діяльність опішнянської школи майстрів художньої кераміки. Проте передача професійної майстерності здійснювалась у формі артільного, а з 60-х років заводського учнівства. Вже на початку 1970 р. на заводі «Художній керамік» працювало 330 осіб. Вироби майстрів заводу користувались попитом за кордоном. Їх експортували у Канаду, Данію, Бельгію, Італію, Іспанію, Румунію, Угорщину, Японію. З кінця 80-х початку 90-х років керамічний завод охоплює криза, пов'язана з переходом на ринкову систему господарювання. На початку 21 століття опішнянська кераміка має популярність лише як сувенірна продукція. Цим користуються торговці, які під маркою «опішнянська кераміка» продають підробки з Китаю, Туреччини і Донецької області. З 2002 року функціонує невелике приватне підприємство «Гончарний круг», де працює близько 40 осіб.

Опішнянські орнаменти, якими прикрашали гончарні вироби відрізняються особливою життєрадісністю і яскравістю. У малюнку обов'язково присутня огинаюча лінія, вироби покриваються ангобом (спеціальним глиняним шаром). На поверхнях виробів малюються ягоди, листя, каракулі (кривульки), квіти,

метелики, сердечка, гілки та інші. Опішнянський розпис був також включений у перелік об'єктів нематеріальної культурної спадщини України.

Технологія виготовлення

Гончарну кераміку виготовляють із місцевого виду глини. Вона має сіруватий колір, а при випалюванні набуває світло-жовтого відтінку. Кераміка проходить 40-денний цикл виготовлення. Спочатку глину замішують на спеціальному обладнанні. Опісля декількох днів, майстер на гончарному крузі починає формувати виріб. Деякі дрібні приставні частини — ручки, носи, підставки, відтискуються в гіпсових формах, а вже потім прикріплюються рідкою глиною. Після ліплення глина тиждень сохне в природних умовах, без додаткових підігрівів і вентиляцій. Потім виріб випалюється у печі від 850 до 900 °C, після чого його глазурують або розмальовують, а потім ще раз випалюють при такій же температурі. У технології виготовлення існують невеликі розбіжності — частину горщиків розмальовують до першого випалення.

Етапи виготовлення керамічних виробів:

1. Заготівля глини.
2. Оброблювання глини.
3. Вимішування глини.
4. Формування керамічних виробів.
5. Висушування виробу.
6. Обточування на гончарному крузі.
7. Декорування кольоровим ангобом.
8. Обсушування.
9. Прикрашання готових виробів.
10. Випалювання виробів.
11. Глазурування виробів.

3. Опішнянський розпис — це здебільшого рослинний орнамент: квіти, грона, колоски, гілки у вигляді букетів та віночків. Характерними рисами є світло-жовтий колір візерунка, виконаний природним кольором глини, на червоно-коричневому, білому або зеленому фоні. Колір візерунка посилюють контрастами блакитного, темно-коричневого, яскраво-зеленого, синього або чорного і поливають прозорою поливою. Форма квітів — умовна за формою, часто близька до українських настінних розписів.

Розписують вироб традиційно жінки.

Для розпису використовують кольорові глини-ангоби. вироби, сформовані на гончарному крузі, спершу поливають рідкою кольоровою глиною, яка створює рівномірний тон. Після другої просушки їх розписують за допомогою гумової груші з соломинкою на кінці. Майстри ставлять виріб на гончарний круг і, обертаючи, наносять лінії. Потім, тримаючи виріб на колінах, малює візерунок, починаючи з найбільших елементів, які є опорою всієї композиції. Після закінчення нанесення контурного малюнка, його розфарбовують. Труднощі виконання розпису полягають у тому, що справжній колір агоб виявляє під глазури лише після випалу.

Для розпису

мисок застосовують оригінальну техніку — «фляндрівку» (нанесення кольорів на черепок з подальшим їх розтягуванням спеціальним дротяним гачком).

Виріб занурюють у червону глину, ставлять на гончарний круг і починають розписувати. Лінії «розтягують» мідним гачком.

Фарба тонкими лініями входить одна в одну, створюючи візерунки. Ця техніка потребує швидкості, уважності, а дже виправлення тут неможливі.

Види керамічних виробів:

1. Димлена кераміка – випалена без доступу повітря.
2. Поливаний мальований посуд – розписаний ангобами у техніці різкування або фляндрівки рослинним орнаментом.
3. Фігурний посуд – стилізовані зображення тварин, зліплений з гончарних деталей, розписаний або оздоблений ліпним декором і кольоровими поливами.
4. Іграшки та дрібна скульптура, ліплені від руки, розписані в тому стилі, що і посуд, поливані.

Музей керамічних виробів

5. 11 березня 1986 року в селищі за дорученням Ради Міністрів України засновано Музей гончарства. В 2001 році Музею надано статус Національного. З 2016 року Музей є членом Національного комітету Міжнародної Ради музеїв «ICOM». Нині заклад постає Всеукраїнським центром дослідження, збереження і популяризації гончарської спадщини України.

Музей-заповідник володіє найбільшою в Україні колекцією творів народних майстрів-гончарів та художників-керамістів (Близько 55000). У ньому представлені творчі досягнення митців усіх історико-етнографічних регіонів України, провідних шкіл художньої кераміки. Не мають аналогів у країні і за її межами й музейна Національна галерея монументальної та садово-паркової глиняної скульптури. Музей-заповідник підтримує творчі й наукові зв'язки з найбільшими керамічними музеями США, Франції, Великої Британії, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Німеччини, Бельгії, Італії, Швейцарії та інших країн. Музей гончарства в Опішному – єдиний у світі музейний заклад у структурі якого були створені загальноосвітній заклад Колегіум мистецтв, та академічна науково-дослідницька установа – Інститут керамології.